

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

УДК 14+11

ЛЕКСИКОН ОНТОЛОГІЇ: БУТТЯ ТА ВІДБУТТЄВЛЕНІ

Лариса Діденко

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
філософський факультет, кафедра філософії гуманітарних наук
вул. Володимирська, 60, 01033, м. Київ, Україна*

Розгляд лексикону онтології через концепт «буття» та головні відбуттєвлені («існування», «існувальне», «тривання», «екзистенція», «наявність», «відсутність» тощо) уможливив оновлення україномовного переліку термінів, що є основою філософування.

Ключові слова: онтологія, лексикон онтології, мовлення, буття, відбуттєвлене, існування, існувальне, феномен, наявність, відсутність, тотальність, рівні існувальних, системи існувальних.

Буття постає основою філософських досліджень: це «точка відліку усього», але й «найскладніша тема» через неможливість усвідомлення антропоодиноцею «тотальності феномена». *Формулювання теми має на меті розгляд каркасу онтологічних понять, які можна вивести через головний концепт – «буття».* **Актуальність** пропонованого тексту **окреслена практичними потребами:** 1) *навчальною* (презентування студентам «ядра філософії», завдяки якому розпочинаються пошуки відповідей про сутність світу та антропоодиноці), 2) *дослідницькою* (авторськими обґрунтуваннями доповняльної залежності філософських термінів і понять, через які уможливлене індивідуальне увідомлення антропоодиноці у світі), 3) *систематизувальною* (дефініціювання/пояснення головних онтологічних термінів та їх ранжування).

Теоретико-практичні параметри наукової новизни зумовлені, з одного боку, пунктами розгляду теми, серед яких такі: 1) демаркування дефініцій онтології (етимологічної, сутнісної, авторської); 2) пояснення та розтлумачення вислову «лексикон онтології»; 3) розглядання концепту «буття» з оновленим обґрунтуванням його складників; 4) виокремлення головних термінів, якими оперують у межах онтології; з іншого боку, необхідністю впровадження до україномовного професійного простору коректних лінгвоодиноць, необхідних для філософування.

Заувага щодо вихідних термінів: 1) *філософія* – галузь гуманітарного знання, метою якої є схоплення сутності задля цілісного пізнання та сприйняття/розуміння світу, людини, різноманітних природних явищ і суспільних подій [1]; 2) *філософувати* – це антропне ситуативно реалізоване відповідне знаходження, що уможливлене авторським лінгвозастосовуванням та ідеооперуванням задля суб'єктивного увідомлювання світу; 3) *мислення* антропоодиноці ґрунтоване на *мовоодиноцях*, смисли та значення яких коригує/доповнює/уточнює суб'єкт залежно від застосування та власних світоглядних орієнтирів; 4) головними мовоодиноцями для опису та розуміння світу суб'єктом постають «*ім'я*» (назва феномена), «*поняття*» (форма мислення для фіксування імені та/або головної характеристики феномена задля відбивання функційності та/або особливостей останнього), «*термін*» (сегментозастосовне пояснення феномена, використовуване в окремій сфері діяльності), «*категорія*» (позначник класу/групи понять зі схожими/подібними характеристиками), «*концепт*» (маркер узв'язкованості феноменів).

Лінгвообмеження та утруднення. Гіпотетично філософувати можливо будь-якою мовою європейського простору, проте варто зважати на: 1) мови-орієнтири – грецьку та німецьку через параметри формування термінів на основі спільнокореневості та злиття/поєднання декількох слів; 2) віднаходження найоптимальніших лінгволокаційних відповідників, смисло- і змістонаближених до вихідних (грецьких, латинських, німецьких); 3) авторські обґрунтування, що постають оновленнями в контексті ретроспективно-перспективного розгляду феномена.

Проте наявне «дослідницьке утруднення», ілюстроване множинністю філософувальних практик, кожна з яких постає вельми своєрідною спробою вжитковування авторського лексикону (не тільки онтології, але й філософії). З одного боку, маємо справу з «локальними специфікуваннями», що по-авторському презентовані як в автентичних текстах, так само й у коментувально-критичних джерелах. Це уможливило «дроблення термінології» (через культурно-локаційні, історико-філософські та авторські чинники) [2, с. 132–133] та унеобхіднює «дотримання традиції філософування», тобто полівекторне розвивання представниками наступних поколінь розмислів (часом зародкових у вигляді одного-двох контекстуальних згадувань) автора (наприклад: «лінія метафізики», приписувана Аристотелю [3]). З іншого боку, нагальність чіткого окреслення «онтологічного термінокаркасу» є умовою можливості коректного «локального філософування». Йдеться про лінгвістичні параметри філософування загалом, тобто класичні терміни та поняття (грецизми, латинізми) мають бути адекватно передані мовою одиницями інших локацій зі зберіганням вихідних смислів, значень і векторованості. Подібне може сприяти «лінгвістичній упередженості» (не всіма мовами можна філософувати) окремих дослідників, поглиблюванню неперекладності, «закриванню» культуропростору (-ів) тощо.

Дослідницьке поле. Становлення онтології відбувалося в декілька періодів (і цьому питанню має бути присвячене окреме дослідження). У межах кожного з них завдяки мислителям з'являлися термінологічні та предметні коригування, що рухали дослідників уперед (зокрема, розробки Аристотеля, Томи Аквінського, Франциско Суареса, Мартіна Гайдеггера, Ніколая Гартманна та інших учених) та/або повертали їх назад (напрацювання Крістіана Вольфа, Генріха Рікєрта та інших). З одного боку, через слова та приховані за ними смисли кожна антропоодинаця підкреслює зв'язок із буттям: воно вкорінене та постійно наявне у мовних виразах. З іншого боку, терміном «буття» наголошують на існуванні речей, явищ, процесів і кожного з нас: через нього робимо наголос на триванні.

Онтологію часто пояснюють через уточнення «філософське вчення про буття», яке передбачає однорідність розмірковувань дослідника (-ів) щодо окремого предмета. Коли йдеться про буття, наявна різномірність тлумачень досліджуваного, тобто самого буття, численні авторські висловлювання, наукові досягнення, а також впливи решти галузей філософії та/або інших царин знання. Утім, означення онтології як «загальної теорії буття» так само хвибує спрощуванням підходів до розуміння та тлумачення самого буття.

Спроби говорити про дещо дотичне до буття (а не власне про саме буття) належать не філософам, а формулювальникам запитання щодо існування загалом і згодом щодо власного тривання. Відповідешукання спонукали до природодосліджень. Метою природодослідників було описування та пояснювання світу природи, що уможливило конкретні дослідження (астрономічні, мінералогічні, ботанічні, зоологічні, антропологічні тощо) через спостереження та узагальнення. Під час подібних практик мислителі (окремішно один від іншого) формували ряд запитань: Як виник світ? Як він розвивався? Які його головні складові? [4, с. 4].

Дефініціювання онтології постає тезами-обмежуваннями, якими акцентуватимуть увагу виключно на найголовнішому. Демаркування дефініцій у філософії можна звзити

до етимологічної, сутнісної та авторської. Етимологічна дефініція наголошує на предметі дослідження: це поєднання давньогрецького дієприкметника «τὸ ὄν» («існувальне»; «те, що існує») та давньогрецького іменника «λόγος» («збирання сказаного»), тобто «онтологія – це збирання сказаного щодо існувального». Сутнісна дефініція відбиває «найвластивіше» (незмінні та визначальні характеристики об'єкта), що презентоване або через ім'я феномена, або через функційність (призначення до чого), або через поєднання перших двох: «онтологія – галузь філософського знання, у якій досліджують буття». Авторська дефініція відбиває бачення фахівця окремої царини/галузі (через його світоглядні орієнтири, культуропростір, історичні реалії, приналежність до традиції філософування тощо) із наголошуванням на раціонально обґрунтованих царинних і трансдисциплінарних досягненнях людства на момент/період висловлювання: «онтологія – галузь філософського знання, у якій досліджують буття у всій його багатоманітності та різнопроявності від найпростішого (енергії) до складних саморозвивальних систем (людини)».

Дефініція феномена векторує дослідження через терміни та поняття, які є основою лексики окремої царини/галузі та/або конкретного мислителя.

Лексикон онтології. Філософію уможливує до з'яви антропоодиниця через два переплетені поміж собою процеси – мовлення та мислення. Перше стимулюватиме друге через «постачання матеріалу» для опрацювання. Вони обидва є інструментами філософії, оскільки спрощують увідомлення світу. Проте перш ніж увідомлювати дещо, воно має «унааявнитись» (тобто бути).

Лінгвокоректність передбачає індивідуальне вибудовування переліків мовоодиниць (словник окремого суб'єкта) задля постійно-періодичної застосовності під час увідомлення світу з метою віднайдення його розуміння (для себе) та порозуміння (з іншими собі подібними). Більшість мовоодиниць охоплює своєрідні характеристики феномена (це фіксує ім'я/назва), а також вони постають «смысловідкритими» (розтлумачення кожної може бути усталене/узвичаєне, ситуативне/приписуване-та-моментофіксоване, авторське/постійно-кориговане). Спектри смислів формуються історично та залежать не тільки від застосовності мовцями, але й від «мовної пластичності» («м'якого впровадження» нових одиниць). Коректна лінгвозастосовність – це не нормослідування, радше це можливості використання мови («стандартного комплексу правил») з подальшим доповнюванням (наприклад, через формування нових слів «на-вимогу-дослідника» та «за-потреби-мовця», розширювання «спектру смислів», мовограння тощо).

Філософуванню передує мовленнєвість (антропоздатність усвідомленого смислонавантаженого звуковідтворювання задля увідомлення, розуміння та розтлумачення світу загалом, власного розвивання через формування інтрасвіту на основі поняттєвих та образних елементів, а також уможливлення інтеракціювання із собі подібними), яка стимулює зміни індивідуальної свідомості. З позиції стародавнього грека, думка та слово постають нероз'єднуваними, тобто намірковане (має бути) тотожне висловлюваному. Висловлюванню передує міркування, здійснюване мовоодиницями, кожна з яких є змістовною, смислонавантаженою та контекстною. Антропоодиниця говорить і міркує тими само мовоодиницями – використовує слова та терміни для висловлювання власної думки, проте мислить вербальними (поняттями, судженнями й умовиводами) та образними (ідеями) одиницями. Для порозуміння з іншими мають існувати або спільні параметри розуміння смислів висловлюваного; або загальні висловлювання («універсалії»), які застосовує кожен суб'єкт і передбачає одне й те саме. Отже, філософування уможливлене опануванням рідної мови та її застосовністю через комунікативні практики, на основі яких розвиватиметься індивідуальне оперування ідеями та поняттями з подальшим ідеєформуванням.

Лексикон – це не тільки перелік слів із зафіксованими історико-культурними значеннями, радше це оновлюваний термінологічно-тлумачний словник із постійним розширюванням значеннєвості. Спектри значеннєвості враховують авторські візії, історичні реалії, ментефактні здобутки епохи/періоду, через поєднання яких демаркують культуропростір в окремий момент. *Лексикон філософії* становлять дефініційовані терміни й поняття, зафіксовані та контекстуально розтлумачені імена та висловлювання, що продюзовані різно-епоховими мислителями й збережені або через «дотримування традицій філософування», або через критично-коментувальні практики, або через спорадичні/періодичні згадування-апелювання. *Лексикон онтології* видається спрощеною версією *лексикону філософії*, оскільки має охоплювати тільки поняття та терміни, пов'язані із буттям. Проте онтологія постає (історично та сутнісно) «ядром філософії»: усе починається із запитань щодо буття. *Лексикон онтології* – це: 1) розгортання концепту «буття» через відбуттєвлювані; 2) сукупність термінів і понять, які слугують для дескрипції, позначання та уточнювання буття; 3) це значеннєво оновлювана плуріверсність відбуттєвленого. Онтологію формують два складники: *концепт «буття»* та *«відбуттєвлювані» терміни*. Останні уджерелені в бутті (хоча ліпше пояснювати їх як «відджерелені від буття»). Слугують для деталізування буття та мають свої власні параметри існування, що задані через смисли-і-значення, кориговані від моменту з'яви.

«Існувати», «існування» та «існувальне»/«існувальні». Усвідомлювані запитання суб'єкта завжди передбачають відповідь щодо існування: *«існувати»* – це ще одна назва *«бути»*. Головною характеристикою буття постає *«існування»*. *«Існувальне»* – це «належне буттю», «похідне від буття», «виведене з буття», «відбуттєвлене».

Значення терміна *«існування»* первинно зводили виключно до *«тривання»*, згодом їх диференціювали через *«тривання»* та *«екзистенцію»*. Термін *«тривання»* слугував позначником для органічних елементів, організмів, живої природи загалом, оскільки ним окреслювали наявність чітких непорушних рамок (наприклад, момент запліднення клітини та момент зупинки всіх біологічних процесів, тобто зародження живого та його смерть, поміж якими й відбувається власне життєдіяльність органічного через головні періоди: розвивання, народження, зростання, самовідтворення, старішання). Натомість термін *«екзистенція»* постає значеннєво ширшим: у нього включені аспектами «біологічна процесуальність» тіла людини (тобто *«тривання»*) та якісні умови антропоперебування-становлення. Інакше кажучи, терміном *«екзистенція»* пояснюють: 1) параметральність розвивання-змінювання окремої антропоодиноці (тілесно та свідомісно) у зв'язку із впливом на неї екстернальних чинників, переважно спричинених іншими суб'єктами (виховання, спілкування, пояснення, тиску, страху, примусу тощо); 2) поєднання біологічного та соціального аспектів для характеризувати окремої антропоодиноці як унікальності/неповторності.

Давньогрецький термін «τὸ ὄν» (дієприкметник теперішнього часу від «εἶναι»/«бути») перекладають висловом *«те, що існує»*. Його іншомовні відповідники – російське *«сущее»*, німецьке *«das Seiende»*, латинське *«ens»*, англійське *«being»* тощо. Термін є відбуттєвленим, тобто похідним від дієслова «бути» та/або від іменника «буття». І передавати його необхідно через спільнокоренєвість із буттям («буттєве», «буттеналежне» тощо) або через головну характеристику буття, тобто існування («існувальне», «те, що існує»). Перший варіант використовують у давньогрецькій і німецькій, другий варіант властивий для російської. Постає лінгвістичний парадокс: терміни мають формуватися за одним принципом (або як спільнокоренєві, або через «смислові поля»), але не через їх змішування (як це наявне в україномовному термінопросторі). Російськомовний онтологічний терміноряд «відбуттєвлених» охоплює такі: «существование», «сущее», «существо», «сущность»,

«существенное» тощо. Натомість узвичаєний український перелік включатиме: «існування», «сутнє»/«суге» (замінник до російського «сущее»), «істота», «сутність», «суге» тощо, більшість з яких є мовокалькуваннями. Варто порівняти німецький «онтологічний перелік», у якому більшість термінів постають відбуттєвленими – формованими від дієслова «sein» та/або від іменника «das Sein» (що є лінгвофілософською розробкою Мартіна Гайдеггера [5–13]). Оновлений український перелік онтологічних термінів міститиме такі: «існування», «існувальне» (відповідник до російського «сущее»), «істота», «істотне» («суге»), «істотність» («сутність»), «істина»/«істинне» («сутність»/«сутнісне») тощо.

Давньогрецький термін «τὸ ὄν» можна передавати українським «існувальне», яким акцентують не тільки на головній характеристиці буття – *тривання*, але й на характері останнього – *сутність* (в оновленій термінології – «істотність»). Кожне *існувальне* постає унікальним за своїми характеристиками та варіантами застосуванням, проте воно нетотожне буттю – *існувальне* завжди буде вужчим/меншим за буття; це тільки один із виявів буття, проте не все буття загалом. Кожне *існувальне* постає відрізнюваним від інших існувальних (навіть схожих та/або подібних до нього). «Сутність»/«істотність» – це конкретна визначеність існувального, тобто його найвластивіше, що може виявитися або через ім'я/назву, або через ситуативну функційність. Узвичаєно «сутність»/«істотність» теорійно розуміють як незмінні та визначальні характеристики об'єкта: на практиці вона виявляється через непередбачуваність, непрогнозованість, критичні та/або кризові ситуації, які каталізують з'яву/виявність унікальності існувального. Сукупністю багатоманітних виявів буття постають *існувальні*.

Формула існувального – це поєднання «тривання» (яким охоплені аспекти темпоральності – точка початку та точка завершення, моменти змін, неперервність, відновлення після переривання тощо) та «істотність» (яке має подвійне пояснення: 1) суге, сутнісне, значиме, вагоме, унікальне – загалом те, що уможливорює виокремлення саме цього феномена з-поміж інших; 2) пов'язане з істотою – органічним, яке може не тільки підпадати під вплив, але й спричинювати його). «Істотність» умовно розмежується на «нейтральне» (для характеризувати будь-якого буттєвияву) та «органічне» (із антропоною пріоритетністю через параметр рішенняприйняття; хоча через зміну умов кожне органічне постає адаптивним).

Світ – це результат взаємовпливання елементів, кожен з яких постає окремим буттєвиявом у вигляді речей, ідей, процесів, станів, організмів, структур, систем тощо. Одним із прикладів існувального є *людина*, котра поставатиме одночасно ідеєю, річчю, явищем, процесом. З-поміж усіх існувальних антропоодиниць – це найскладніше: вона 1) є дуальною (психофізичне утворення); 2) співбуттєвлена, тобто тілесно її «спричинюють», проте інтелектуально вона має «складатися сама»; 3) зорієнтована на саморозвивання, тобто можливості змінювання вже «вмонтовані» у неї; 4) постає одним єдиним існувальним із «відкритою програмою» (напрямі і характер змінювання не є визначеними наперед, а ситуативно складаються та постійно коригуються); 5) налаштована на поіснування та різноаспектні взаємодії з іншими (не)органічними існувальними.

Пребуттєве. Онтологічні дослідження у філософії розпочинають пошуки «ἀρχή»/«ἀρχαί» (давньогр. «першоначало/-а усього»/«першопринцип/-и»). «Ἀρχή»/«Архэ» – це те, що починає, і те, що керує; спричинення існувального. З одного боку, існували думки щодо різних природних стихій (вода, вогонь, повітря, земля тощо); з іншого боку, деякі мислителі доходили висновку щодо існування єдиної основи всього [14]. Пошуки єдиної основи всього є закономірними спробами утвердження єдності світу, проте її виокремлення постає проблематичним через неможливість долучення всіх існувальних. «Єдиним першоначалом усього» утверджували *стихії, матерію, дух, субстанцію*, кожен з яких

розуміли як: 1) субстрат, з якого формуються існувальні (наголос на речовинності, тобто формувальних елементах); 2) принцип, на основі якого їх спричинюють (наголос на субстанційності, тобто самодостатності). Єдність світу цілком можливо фіксувати через буття, зокрема через його головну характеристику – існування. Буття – це абстракція, але досліджувати його можливо тільки через «зіткнення з ним», тобто виключно через існувальні. Існування антропоодиниці фіксує на окремий момент часу у визначеному просторі через наявність або відсутність чого.

Уточнювання буття/існування: «наявність»/«відсутність». Говоримо «буття»/«існування» і утримуємо-в-думці «наявність» та/або «відсутність», «тривання», «впливання на сприймальника», «думкоспричиняння» тощо. Усі зазначені варіанти є антропоуджереленими, оскільки постають для суб'єкта через свої вияви (існувальні) та їх «втручання у наш інтрапростор».

Наявність/відсутність може поставати одночасною для окремих суб'єктів у різних просторах: інтерсвіт як спільнопростір багатьох суб'єктів та інтрапростір як індивідуально витворюване середовище антропосутнісного існування. Тож для одних суб'єктів у реальності феномен «відсутній» (взагалі та назавжди) або «увідсутнений» (на певний час), але для інших – «наявний» (завжди) або «унаявнений» (на певний час). Проте в інтрапросторі феномен може бути тільки «унаявнений», оскільки через його одномоментне долучання до індивідуального світу він «вмонтований» у структуру останнього, далі його тільки «викликають» за потреби, проте «вилучити» подібні елементи неможливо без нанесення різнорівневої шкоди самому суб'єктові. Наприклад, ідея існує тільки у свідомості однієї людини (вона «наявна» для суб'єкта, проте «відсутня» для інших антропоодиниць, оскільки їм невідома). Коли людина «унаявнить» свою ідею через висловлювання, пояснення, рисунки, схеми, формули та інше, ця ідея перетвориться на «наявну» для всіх, хто дізнався про неї («унаявниться» для них). Через деякий час інший суб'єкт, не автор ідеї, «унаявнює» її через пригадування тощо.

Дефініціювання буття постає утрудненим, оскільки: 1) його неможливо настільки обмежити вербальними структурами, щоб максимально охопити всю його різновиявність (подану через існувальні); 2) його головними характеристиками є *тривання* (темпоральність як фіксувальна моментна наявність/відсутність), *істотність* (відрізняваність феноменів), *елементозмінюваність* (варіювальність) тощо.

Сприйняття суб'єктом буттєвиявів стимулюють до виведення «загальних правил», поширюваних на все буття. Проте необхідно врахувати, що буття – це «загальноцаринне комплектувальне» (містить структурні компоненти різного рівня складності), що може містити елементи, які не сприймає людина, не фіксує жоден прилад/пристрій тощо. Тому гіпотетично деякі увідсутнені для антропоодиниць існувальні уприсутнені виключно для самих себе (тут: «уприсутнені» нетотожні до «уможливлені/готові до фіксування»; їх існування не передбачає уз'язкування з іншими буттєвиявами).

Буття постає первинною онтологічною категорією, якою описують наявність та/або відсутність речі, явища, процесу, людини. «Наявність/відсутність» – це межі тривання феномена, його життєвий цикл від моменту зародження/спричинення через виявлення/розгортання до притлумлення/зникання. Власне, кожен феномен є істотним, тобто своєрідним смисловантажним триванням.

Буття – це чисте існування, що не має причини; це децю самодостатнє, яке неможливо до чогось звести і, відповідно, ні з чого вивести. З одного боку, ця теза є алогічною, оскільки всі відомі феномени постають причинно-наслідковими: зумовлені дечим і самі призводять до деяких наслідків. Це стосується буттєвиявів. З іншого боку, буття

у зазначеній тезі постає концептом, який передбачає наявність різних елементів (буттєв'явів), що можуть поєднуватися самовільно або через елементи-медіатори (наприклад, антропоодиницю). Тоді буття взагалі не потребує дефініціювання, оскільки каталог його елементів буде містити три «блоки»: 1) ті, що вже не існують; 2) ті, що ще тривають; 3) ті, що є можливими (ще не наявні, але потенційні). Описати перший блок найпростіше: представники минулих поколінь і ми самі з ними «стикалися». Характеризування другого блоку ускладнене чинником змінюваності самих елементів поки вони тривають. А третій блок узагалі дослідженню не підлягає: можливо передбачати, прогнозувати, планувати, проте «чинник випадковості» коригуватиме перебіг подій, з'яву (-и) та ситуативні зміни самих елементів.

Буття – це філософська категорія для позначання всього існувального об'єктивно та реально, суб'єктивно та ідеально. Тобто тривання елементів (не)явлених у спільнопростір або без участі людини, або безпосередньо нею спричинених. «Об'єктивно» передбачає подвійність: або без людиновтручання, або реалізованість (у вигляді феномена, що може будь-яким способом виявити свої характеристики). «Суб'єктивно» – це або синонім до «своєрідно», або апелювання до людиновідджерелення.

Буття – це горизонт, усередині якого постає існувальне, розділене на роди та види, що виявляються у міркуванні людини. Парадоксально, проте пропоноване в дефініції прочитання-тлумачення ідей Мартіна Гайдеггера є найоптимальнішим. Буття – поле вияву різноманітних існувальних, характеристики кожного з яких уточнює через прояснення дослідник (увідомлювальник).

Отож *буття* можливо пояснити, описати, конкретизувати, окреслити головні параметри існувальних, проте його єдиної всеохопної дефініції нині створити неможливо. Будь-яка дефініція підлягає періодичному перегляду-оновленню, що уможливуватиме прогресування всього людства через інтелектозастосовність. Сьогодні авторською дефініцією у філософії може бути така: «*Буття – це первинна онтологічна категорія та головний філософський концепт для опису моментної наявності та/або відсутності будь-якого феномена (речі, явища, процесу, людини тощо), що неодмінно узв'язкований з іншими*».

«Структурування» буття. Для конкретизування буття та буттєв'явів послуговуються термінами: «*простір*» (середовище розгортання існувальних); «*час*» (межі тривання феноменів); «*матерія*» (основа існувальних, субстрат, речовина); «*форма*» (зовнішні межі феноменів, за якими вони розрізняються); «*рух*» (місцезмінювання та/або положеннєзмінювання); «*розвиток*» (внутрішньо-зовнішня упричинена варіативність кожного існувального). Вони уможливають варіативну «з'яву» феноменів.

Розмаїття явищ, подій, процесів є буттєв'явами, що об'єднані між собою деякою загальною основою. Вони пов'язані через взаємовпливальність, що уможливує єдину, загальну структуру світу. Зрозуміло, що єдина основа буттєв'явів – це існування. Проте чи можливо їх згрупувати за іншими параметрами? За якісною схожістю виокремлюють *рівні*, якими наголошують на специфічності окремого пласта, який щоразу ускладнюється. З-поміж рівнів розрізняють такі: 1) *природний*, що постає первинним простором існування всього живого; першоумови існування людства; об'єктивна реальність, що існує та не залежить від людини як активного (діяльного) елемента; 2) *соціальний*, який є системою суспільних процесів, яку спричиняють різні ієрархічні інтеракціонування одиниць упродовж їх життєдіяльності задля злагодженості дій щодо спрощення співжиття та набування єдності через згуртованість, яка підкріплена ідеєю/тезою, що її поділяє більшість; 3) *культурний*, який є сукупністю надбаного у різновиявах (патернах поведінки, нормах поіснування, артефактах, ментефактах, звичаях тощо). Це «*другоприрода*» – результат людської активності, спрямованої на перетворення першоприроди загалом та/або окремих її елементів;

сукупність штучних речей, наявність яких спричинила людина, коли перетворювала «простір свого первинного існування» (тут: природу) задля матеріального комфортизування умов; 4) *духовний*, що передбачає процеси свідомого та несвідомого, які передаються мовними засобами з метою порозуміння. Виявами духовного є індивідуальний потік свідомості (комплекс переживань, вражень, ідей, образів, думок, переконань, ціннісних настанов окремого суб'єкта) та результати інтелектуальної діяльності, що втілені у наукових ідеях і теоріях, нормах, правилах комунікування, більшість з яких зафіксована в дослідницьких працях, творах мистецтва, слові загалом тощо.

Постає запитання: *що саме «розташовано» на рівнях?* Відповідь можлива подвійна: або буття, або існувальні. Якщо це *рівні буття*, тоді головним параметром їх розрізнення є антропонаявність. Суб'єкт постає узагальнювальником та організовувальником. Саме буття є тотальністю різновиявів, що доповнюють один іншого. Якщо це *існувальні*, тоді головним параметром розрізнення є їхня ситуативна виявність. Можливий й інший варіант організування існувальних. За ознаками їх можна поєднати в *системи*: 1) *найпростіші*, тобто моноекторні елементи (речі, явища, процеси, рослини, тварини); 2) *середньоскладні*, тобто здатні до навчання та поведінкових змін (деякі тварини, антропоодинаця); 3) *складні*, тобто саморозвивальні в сенсі «самоналаштувального індивідуального вдосконалювання» (антропоодинаця).

Структурувати/класифікувати буття неможливо через його цілісність. Можливо групувати тільки буттєвияви або існувальні. Але малоімовірна наявність «єдиного універсального реєстру» буттєвиявів або існувальних: адже одні характеристики можуть бути подібними, проте за іншими – ці об'єкти класифікування відрізнятимуться кардинально.

Висновки. Онтологія постає ядром філософії, головним концептом якої є «буття». Лексикон онтології передбачає постійне виведення нових термінів («відбуттєвлюваних»), які конкретизують «буття». Кожне відбуттєвлюване є існувальним. «Існувати» – ще одна назва «бути». Людина фіксує буття через існувальні, кожне з яких моментно наявне/відсутнє та узв'язковане з іншими. Буття неможливо однозначно дефініціювати, оскільки воно містить безліч постійно оновлюваних існувальних; його неможливо й структурувати, оскільки воно є тотальністю. Натомість існувальні можна групувати та виокремити рівні (природний, соціальний, культурний, духовний) та/або системи (найпростіші, середньоскладні, складні). Отже, лексикон онтології складають буття та відбуттєвлені.

Перспективи подальших досліджень можуть бути визначені інтересами автора та практичними потребами, що уможливить розгляд інших термінів онтологічного лексикону (наприклад, «реальність»), а також акцентування уваги на онтологічних доктринах, сутнісному та термінологічному становленні онтології, екзистенції тощо.

Список використаної літератури

1. Діденко Л. Дисциплінарна матриця філософії. Науковий вісник Чернівецького університету: зб. наук. пр. Вип. 754–755. Філософія. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2015. С. 113–118.
2. Кассен Б. ESTI. III. Грецький словник онтології... Європейський словник філософії: Лексикон неперекладностей. / Пер. з фр. Т. І. К.: Дух і літера, 2009. 576 с.
3. Терлецький В. Сучасні дискусії про назву Аристотелевого твору, відомого нам як «Метафізика». *Sententiae*. 2017. № 36 (2). С. 50–65.
4. Канто-Спербер М., Барнз Дж., Бриссон Л., Брюнсвіг Ж., Властос Г. Греческая философия / Пер. с фр. В.П. Гайдамака. Т. 1. М.: Греко-латинский кабинет Ю.А. Шичалина, 2006. 500 с.

5. Heidegger M. Sein und Zeit. GA, Band 2. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 1977. XIV. 586 S.
6. Heidegger M. Wegmarken. GA, Band 9. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 1976. X. 488 S.
7. Heidegger M. Zur Sache des Denkens. GA, Band 14. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann GmbH, 2007. 156 S.
8. Heidegger M. Einführung in die Metaphysik. GA, Band 40. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann GmbH, 1983. X. 234 S.
9. Heidegger M. Beiträge zur Philosophie (Vom Ereignis). GA, Band 65. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 1989. XVIII. 522 S.
10. Heidegger M. Besinnung. GA, Band 66. – Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann GmbH, 1997. XIV. 438 S.
11. Heidegger M. Die Geschichte des Seyns. GA, Band 69. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann GmbH, 1998. XII. 230 S.
12. Heidegger M. Über den Anfang. GA, Band 70. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann GmbH, 2005. XII. 200 S.
13. Heidegger M. Vorträge. GA, Band 80.1. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann GmbH, 2016. VI. 526 S.
14. Die Fragmente der Vorsokratiker. Griechisch und Deutsch von Hermann Diels, hrsg. v. W. Kranz. Bd. I-III; 6. Aufl. Berlin: Weidmann, 1951-2.

THE LEXICON OF ONTOLOGY: BEING AND FROMBEINGNESSES

Larysa Didenko

*Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Faculty of Philosophy, Department of Philosophy of the Humanities
Volodymyrska str., 60, 01033, Kyiv, Ukraine*

Being is the cornerstone of philosophy which is based on questions and answers about everything to reveal the essence of any phenomena. Ontology is a branch of philosophy to explore Being. With help of the term “a being” everything can be explained and understood. “To be” means “to exist”. “Frombeingnesses” is the synonym to the “beings/existents” or/and the “examples of Being”.

The World is filled with different phenomena (things, ideas, conditions, etc.) which can be named “beings” or “existents”. The beings/existents are unique and can be ranged in levels (natural, social, cultural, spiritual) and/or in systems (simple, medium-complex, complex).

The human beings perceive only the beings/existents but not Being itself. Because the last one is a totality so it is impossible to grasp-in-a-moment the variety of the beings/existents. How to understand Being? What is it? These questions received an amount of versions from different philosophers all over the world. The essence of Being included the main feature – the existence. “To exist” means “to present yourself as unique” in every situation. In existence (as the beings/existents) everything is connected with others.

The main purpose of the paper is to introduce ontological terms in Ukrainian. The Ukrainian lexicon of ontology was derived from the verb “to exist” so there are “existence”, “beings/existents”, etc. Unfortunately, not all Ukrainian terms are translatable to English because of different language paradigm.

Key words: ontology, the lexicon of ontology, speech, thinking, Being, frombeingness, existence, being/existent, phenomenon, presence, absence, totality, levels of the beings/existents, systems of the beings/existents.